

Predsjednički izbori 2023. godine u Crnoj Gori

Preliminarni izvještaj

Projekat nadgledanja izbora podržava Nacionalna zadužbina za demokratiju (NED).

Projekat posmatranja izbora, medija monitoringa i suzbijanja dezinformacija takođe su pomogli:

Procjene i zaključci koje saopštavamo su isključiva odgovornost CDT-a i ne moraju nužno da odražavaju stavove donatora.

Predsjednički izbori 2023. godine u Crnoj Gori

Preliminarni izvještaj

Podgorica, april 2023.

Ključni zaključci monitoringa

Crna Gora je sprovela još jedan izborni proces sa manjkavim zakonskim okvirom. Od parlamentarnih izbora 2016. godine izostaje volja političkih aktera da sprovedu reformu izbornog zakonodavstva.

Izborni dan je u oba kruga izbora protekao u mirnoj atmosferi i bez većih kršenja procedure glasanja. Proceduralne nepravilnosti koje su na reprezentativnom uzorku biračkih mjesta zabilježili naši posmatrači nijesu mogle uticati na ishod izbora.

Izborni dan su obilježile i informacije o saslušanjima i pretresima koje je Uprava policije sprovela prema aktivistima DPS-a u pojedinim gradovima zbog sumnje u kupovinu glasova. Zbog otklanjanja svih eventualnih sumnji u zakonitost i opravdanost postupanja policije, od izuzetne je važnosti da policija i nadležno tužilaštvo u narednim danima pokažu maksimalnu transparentnost i otvorenost i građane obavijeste o rezultatima svojih aktivnosti.

Državna izborna komisija (DIK) je povećala generalnu transparentnost svog rada i korektno pripremila tehničke aspekte izbornog procesa. Međutim, i u ovom izbornom ciklusu, njen rad je obilježilo donošenje selektivnih i zakonski veoma upitnih odluka, sve u cilju ostvarivanja prednosti za pojedine kandidate. Donošenje ovih odluka obilježilo je preglasavanje profesionalnih članova DIK od strane onih koje postavljaju političke partije.

DIK je uskratila potpuno pravo na posmatranje izbora domaćim i međunarodnim posmatračima. U sadejstvu sa Agencijom za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama (AZLP), po prvi put je uskraćeno pravo na posmatranje svih segmenata izbornog procesa uključujući i sva relevantna dokumenta.

I ovaj izborni ciklus, slično onome iz 2018. godine, obilježila je zloupotreba ličnih podataka građana/ki i navodi o falsifikovanju njihovih potpisa za podršku pojedinim kandidatima.

U toku predsjedničkih izbora nije u potpunosti zagarantovana efikasna pravna zaštita biračkog prava i izbornog procesa, zbog neaktivnosti Ustavnog suda.

Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) pokazalo je manji stepen transparentnosti u odnosu na prethodne izborne cikluse (2016. i 2020. godine). Ono ova puta nije omogućilo predstavnicima kandidata koji učestvuju na izborima niti domaćim i međunarodnim institucija koje prate izbore da budu dio tima koji kontroliše birački spisak.

I u ovom izbornom procesu nastavljena je poznata praksa uz prethodnih izbornih ciklusa o masovnim zapošljavanjima u toku izbornog procesa. Prema podacima Agencije za sprečavanje korupcije (ASK) od početka kampanje za predsjedničke izbore do početka marta broj zaposlenih u javnoj upravi je uvećan za čak 5000. Njeni dometi u postupku kontrole zloupotreba državnih resursa u kampanji ponovo su se pokazali kao veoma ograničeni, a izvještaji kandidata sumnjivi sa jasno podcijenjenim iznosima pojedinih usluga koje su u njima prijavili.

Kampanja u formalnom dijelu bila relativno korektna, svi kandidati su imali adekvatan prisup medijima. Međutim, postojala je i intenzivna kampanja u sivoj zoni prepuštena više ili manje anonimnim akterima i ona je imala za cilj diskreditaciju protivnika objavljivanjem detalja iz njihovog privatnog života, uvrede prema neistomišljenicima, te stigmatizaciju pojedinaca ili čitavih grupa

Izražena politička polarizacija i rastuća radikalizacija crnogorskog društva doveli su u do prijetnji predsjedničkim kandidatima Đukanoviću i Druginji Vukсанović-Stanković, i napada na kandidata Jakova Milatovića prije prvog kruga izbora. Takođe, došlo je do fizičkog napada na pristalicu jednog od kandidata nakon održanog promotivnog skupa.

Srpska pravoslavna crkva (SPC) je i ovoga puta imala svoje političke preferencije te javno ubjeđivala građane za koga kandidata treba da glasaju. I ovu kampanju su karakterisali jasni politički i medijski uticaji prije svega iz Srbije ali i drugih zemalja regiona.

Ovu kampanju je obilježio rekordan broj dezinformacija. Regionalni mediji su izvještavali o izborima u Crnoj Gori jasno izdvajajući svoje favorite, a tabloidi i mediji bliski vlastima u Srbiji su pomjerali granice uobičajene zainteresovanosti za događanja u susjednoj zemlji i zašli duboko u zonu nedozvoljenog uticaja na izborni proces u drugoj državi. Izvještavanje većine crnogorskih medija nije bilo neutralno, iako oni sami najčešće nijesu proizvodili lažne vijesti i dezinformacije u užem smislu. Međutim, pristrasno izvještavanje je u pojedinim glasilima bilo prisutno u mjeri koja se ne može pravdati uređivačkim slobodama. Na društvenim medijima svakodnevno je bilježen veliki broj dezinformacija. Kreatori dezinformacija su i u ovom izbornom ciklusu kreirali veliki broj objava o rezultatima nepostojećih istraživanja javnog mnjenja.

Institucionalni i pravni okvir

Crna Gora sprovela je još jedan izborni proces po zakonima za koje i domaća i međunarodna javnost smatra da nijesu adekvatni i da zahtijevaju značajna poboljšanja kako bi izbori mogli biti ocijenjeni kao fer i demokratski.

Ni na jednoj strani političkog spektra nije postojala reformska volja da se uredi izborni ambijent i ispuni ovaj važan politički kriterijum za članstvo u Evropskoj uniji (EU).

Izborna administracija, umjesto da autoritetom jake institucije brani demokratske principe i povećava povjerenje građana u izborni proces, ostala je politizovana grupa koja radije čuva interes partija nego zakonitost izbornog procesa.

Koliko je važna i nužna depolitizacija Državne izborna komisija (DIK) pokazala je i jasna diferencijacija u načinu donošenja odluka i primjeni zakona od strane većine članova koji su predstavnici političkih subjekata i onih profesionalno obavljaju funkciju.

Positivan aspekt u ovom izbornom procesu je otvorenost sjednica DIK za javnost. Ovim otvaranjem političko djelovanje većine članova DIK koje je suprotno izbornim propisima, ogoljeno je kroz širu medijsku zastupljenost. Ipak, uprkos obećanjima da će sjednice DIK imati direktan prenos, samo je jedna sjednica u ovom izbornom procesu emitovana uživo.

Birački spisak i njegova tačnost i transparentnost

Kada je u pitanju birački spisak, Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) pokazalo je manji stepen transparentnosti u odnosu na prethodne izborne cikluse (2016. i 2020. godine). U ovom izbornom procesu nije postojala inicijativa MUP da blagovremeno pripremi potrebne preduslove da bi se kontrola i transparentnost biračkog spiska poboljšali. Institucija je odabrala da proces provjere biračkog spiska ostane zatvoren u krugu njenih službenika/ca.

Izostala je ranija dobra praksa MUP-a, formiranja tima sastavljenog od predstavnika/ca ove institucije, predstavnika/ca kandidata koji učestvuju na izborima, NVO-a akreditovanih za praćenje izbornog procesa i međunarodnih institucija koje prate izbore. Ovaj tim je u ranijim izbornim procesima imao direktan uvid u registre koji čine birački spisak i brzu dostupnost svih potrebnih podataka, pa je mogao i dati odgovore na pitanja vezana za birački spisak koja interesuju javnost. Prema ocjeni domaće i međunarodne javnosti, ovaj model saradnje na polju kontrole i transparentnosti biračkog spiska imao je pozitivne efekte na povećanje povjerenja u birački spisak i izbore uopšte.

MUP je ovim načinom djelovanja, u uslovima, kad nije bilo političke volje da se stvore zakonski preduslovi da se birački spisak ozbiljno reformiše, propustio priliku da, uspostavljanjem kvalitetnih i transparentnih mehanizama kontrole, makar i u manjem obimu, unaprijedi poverenje u izborni proces. Umjesto

ovoga, mogli smo od njih čuti konfuzne informacije koje su dodatno stvarale nepovjerenje i bile osnovna za mnoge spekulacije o tačnosti biračkog spiska.

Postupak deduplikacije otisaka prstiju, odnosno provjere tačnosti biračkog spiska AFIS sistemom blagovremeno je sproveden, ali rezultati ovog procesa nisu javno objavljeni.

Između dva izborna kruga, u javnosti je aktuelizovana priča o crnogorskim državljanima iz dijaspore koji imaju biračko pravo. Ovaj problem opterećuje naš birački spisak decenijama u nazad i posebno je složen, imajući u vidu slab zakonodavni okvir, odsustvo obaveze da se prebivalište odjavi napuštanjem Crne Gore, kao i odsustvo terenske kontrole prebivališta.

Posebno zabrinjava način djelovanja Uprave za dijasporu koja je, mimo svojih nadležnosti, saopštavala neproverene podatke o broju crnogorskih državljana u dijaspori koji se nalaze u biračkom spisku, prenebregnuvši pritom činjenicu za je za ovo nadležan MUP. Takođe, ova je institucija vršila neprimjeren i nezakonit uticaj na izborni proces na način što je saopštavala procjene o tome za koga će se izjašnjavati birači iz dijaspore na izborima.

Takođe, u javnosti su se mogle čuti primjedbe da je Ministarstvo vanjskih poslova vršilo neprimjereni uticaj na diplomatsko-konzularna predstavništva u pravcu otežavanja pojedinim biračima na dođu na glasanje u Crnu Goru.

Proces podnošenja kandidatura

U postupku potvrđivanja kandidatura, DIK je svojim postupanjem umjesto institucije koja sprovodi Zakon o izboru odbornika i poslanika, postala direktni učesnik u predsjedničkim izborima. Odluke većine u komisiji jasno su demonstrirale da ona ima za cilj da utiče na krajnji rezultat izbora.

DIK je odabrala da u ad hoc procedurama, smišljenim za jednokratnu političku upotrebu, pribavlja podatke od stranih država o potencijalnim kandidatima, na način da traži samo one podatke koji idu na štetu jednom kandidatu i da dokumenta objavljena na društvenim mrežama i/ili u medijima prihvati kao pravnu činjenicu, a da ona nije prethodno utvrđena u postupku pred nadležnim organima naše države. Ovim je izašla iz svojih zakonskih okvira i nedvosmisleno demonstrirala pristrasnost i selektivnost.

Slučaj odbijanja kandidature predstavniku pokreta “Evropa sad” Milojku Spajiću na ovakav način predstavlja opasan presedan, koji nije pitanje samo ovog izbornog procesa, već opasnost za sve buduće situacije da politički neistomišljenici, suprotno zakonu, mogu biti diskriminisani i spriječeni da učestvuju na izborima.

Zajedničkim angažovanjem DIK i Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama (AZLP) domaćim i međunarodnim posmatračima uskraćeno je pravo na posmatranje procesa verifikacije potpisa podrške, pod izgovorom zaštite ličnih podataka. Iako službeno ovlašćenje za posmatranje izbora koje izdaje DIK, garantuje posmatračima izbora da mogu pratiti tok izbora i rad organa za sprovođenje izbora, ovaj obim prava DIK je ciljano svela samo na mogućnost praćenja sjednica, ostavljajući prostor za sumnju da se u procesu verifikacije potpisa dešavaju brojne malverzacije.

Verifikacija potpisa podrške i potvrđivanje kandidatura je esencijalni segment rada izborne administracije, i uskraćivanjem uvida u potpise DIK onemogućava posmatračima suštinu njihovog posla.

Pohvalno je što je DIK omogućila da građani putem web aplikacije mogu provjeriti da li im je neko eventualno zloupotrijebio podatke i/ili falsifikovao potpis za podršku nekom od kandidata, međutim ovaj servis stavljen je u funkciju veoma kasno, kad su već sve kandidature bile potvrđene i kad nije imalo prostora za ozbiljniju reakciju DIK.

Ovo ponašanje državnih organa ohrabrilo je pojedine kandidate da, po navodima velikog broja građana posegnu za zloupotrebama slično kao i 2018. godine. CDT su se obratile desetine građana sa navodima da su im podaci zloupotrijebljeni, koji su prosljeđeni nadležnom tužilaštvu.

U toku ovog procesa, dobili smo obavještenje da je nadležno tužilaštvo odbacilo našu krivičnu prijavu o zloupotrebama iz 2018. godine usljed zastarjelosti. U obrazloženju za odbacivanje krivične prijave se navodi da su grafolozi utvrdili da potpisi građana nijesu autentični, ipak, krivična prijava je odbačena jer je "nastupila zastarjelost krivičnog gonjenja". CDT je podnio pritužbu Višem državnom tužilaštvu u Podgorici kojom smo zahtevali preispitivanje rešenja o odbacivanju krivične prijave. Takođe, obratili smo se i rukovodiocu Osnovnog državnog tužilaštva Podgorica i Tužilačkom savjetu, sa zahtjevom za preispitivanje disciplinske odgovornosti tužioca u ovom predmetu, imajući u vidu da je Zakonom o državnom tužilaštvu predviđen teži disciplinski prekršaj ukoliko tužilac bez opravdanog razloga ne postupa u predmetima u zakonom propisanim rokovima, a usljed toga nastupi zastarjelost.

Finansiranje izborne kampanje

I u ovom izbornom procesu nastavljena je poznata praksa uz prethodnih izbornih ciklusa o masovnim zapošljavanjima u toku izbornog procesa. Državni organi su nastavili su da, zloupotrebom Zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja, i obesmišljavaju predviđene zabrane zapošljavanja. Prema podacima Agencije za sprečavanje korupcije (ASK) od početka kampanje za predsjedničke izbore do početka marta broj zaposlenih u javnoj upravi je uvećan za čak 5000.

Dometi Agencije za sprečavanje korupcije u postupku kontrole zloupotreba državnih resursa u kampanji ponovo su se pokazali kao veoma ograničeni.

Podaci o prekomjernom zapošljavanju za Agenciju nijesu predstavljali alarm da se izvrše kontrole u svim subjektima koji masovno zapošljavaju. Naprotiv, ASK je nastavila sa površnim pristupom terenskoj kontroli obveznika. Plan kontrole i nadzora u toku kampanje koji donosi ASK predviđa terensku kontrolu svega 10 institucija, iako se zabrane i ograničenja koje predviđa zakon odnose na sve državne organe, organe državne uprave, organe lokalne samouprave, organe lokalne uprave, javne ustanove i državne fondove.

S obzirom na to da su Zakonom o finansiranju političkih subjekata iz 2020. godine, državna preduzeća oslobođena su zabrane zapošljavanja u izbornoj kampanji, ona se nalaze van opsega kontrole ASK. Budući da je u državnim preduzećima u posljednje vrijeme takođe zaposlen veliki broj ljudi, postoje realne indicije da bi brojka od 5000 mogla biti i mnogo veća.

Nedostaci zakonskog okvira u oblasti kontrole finansiranja kampanje, kao i ograničeni kapaciteti ASK u finansijskoj kontroli i u ovoj kampanji su omogućili da ono što partije izvještavaju ne predstavlja realne troškove političke kampanje.

Sudeći po preliminarnim izvještajima političkih subjekata o troškovima u toku kampanje, nastavlja se praksa nepotpunog izvještavanja uz brojne nelogičnosti. Većina političkih subjekata nije prijavila troškove aktivista na terenu ili angažovanje saradnika, administrativne troškove... Takođe, uprkos brojnim promotivnim skupovima u svim crnogorskim opštinama, u izvještajima kandidata nijesu proporcionalno prikazani troškovi prevoza. Neki iznosi prikazani u izvještajima su značajno podcijenjeni u odnosu na tržišne cijene tih usluga.

Predsjednički kandidat Jovan Radulović sudeći po izvještaju koji je objavljen na stranici ASK nije imao niti jedan trošak u toku izborne kampanje. Nedorečen pravni okvir kad su u pitanju troškovi kampanje, ostavlja mogućnost tumačenja da kandidat budžetska sredstva namijenjena finansiranju kampanje može zadržati kao lični prihod.

Ambijent u kome se odvijala kampanja za predsjedničke izbore

Iako je početak kampanje svih kandidata kasnio zbog političkih kalkulacija povezanih s potvrđivanjem kandidature kandidata Evrope sad, kampanja je bila konkurentna, i intenzivna i medijski i terenski.

Kampanja u formalnom dijelu bila relativno korektna - prljavi posao je prepušten više ili manje anonimnim akterima koju su vodili paralelnu kampanju, koja naizgled nije imala direktnu vezu sa kandidatima. Međutim, ovaj skriveni dio kampanje je bio jakog intenziteta i nije prestajao tokom čitavog procesa. Njen cilj je bio pokušaj diskreditacija kandidata objavljivanjem detalja iz njihovog privatnog života, uvrede prema neistomišljenicima, te stigmatizacija pojedinaca ili čitavih grupa

Izražena politička polarizacija i rastuća radikalizacija crnogorskog društva doveli su u do prijetnji predsjedničkim kandidatima Đukanoviću i Druginji Vukšanović-Stanković, i napada na kandidata Jakova Milatovića prije prvog kruga izbora. Takođe, došlo je do fizičkog napada na pristalicu jednog kandidata, nakon održavanja promotivnog skupa. Iako su ovo pojedinačni primjeri, treba naglasiti da takve scene u izbornim procesima u Crnoj Gori nijesu viđene više od decenije.

Ovaj izborni proces je obilježilo i agresivno i uporno zasipanje građana porukama i uznemiravanje telefonskim pozivima. Brojni građani su prijavljivali da ove pozive doživljavaju kao pritisak ali ih nadležni državni organi nijesu zaštitili. AZLP je zaključila da u ovim radnjama nema povrede privatnosti. Uprava policije je pokrenula postupak povodom prijave građana da im je na ovaj način povrijeđena sloboda opredjeljenja na način da su im nuđene povlastice u zamjenu za glas određenog kandidata.

Pored kandidata i partija, u izbornu kampanju se i na ovim izborima direktno uključila Srpska pravoslavna crkva (SPC). Najviši dignitar Srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori, Joanikije Mićović, je na samom početku kampanje poručio da je vrijeme da Đukanović ode. Drugi episkop SPC u Crnoj Gori, Metodije Ostojić, učestvovao je promotivnim aktivnostima kandidata Andrije Mandića. SPC je par dana pred prvi krug izbora izdala "blagoslov" političkim snagama koje podržavaju crkvene zahtjeve, jasno označavajući snage koje su bile na vlasti do 2020. kao one za koje nije poželjno glasati. Pred drugi krug je poruka SPC bila još jasnija – kampanja Đukanovića je označena kao anticrkvena, retorika kao necivilizovana, a politika kao svađalačka, i građani su pozvani da na izborima potvrde da je ta politika prevaziđena.

Iz javno dostupnih izvora može se vidjeti da je Srbija u posljednjih nekoliko godina pružila višemilionsku podršku srpskim organizacijama i crkvi u Crnoj Gori, ali i pojedinim opštinama gdje su na vlasti političke partije povezane sa režimom u Srbiji. Ove godine je budžetom Srbije za region predviđeno trostruko više sredstava nego za prošlu godinu. U toku izbornog procesa u Crnoj Gori raspisan je konkurs Vlade Srbije za dodjelu sredstava, na koji su se prijavile brojne parapolitičke organizacije iz Crne Gore koje direktno podržavaju neku od političkih opcija, kao i mediji koji godinama služe za širenje dezinformacija i propagande.

Pored uticaja iz Srbije, i na strani kandidata Đukanovića se vidio uticaj iz regiona, kroz javno izraženu podršku brojnih regionalnih političara i aktivista.

Kampanja dezinformisanja birača

Izborni proces je obilježila intenzivna kampanja širenja dezinformacija i izrazito pristrasnog izvještavanja većine medija. Brojne dezinformacije zabilježene su i tokom samog izbornog dana, i u prvom i u drugom krugu izbora. Još jednom se, u praksi, pokazao nedostatak da Crna Gora nema ni strategije, ni zakone, ni institucije pripremljene za odbranu izbornog procesa od negativnog uticaja dezinformacija.

Tim našeg portala Raskrinkavanje je direktno debankovao preko 25 lažnih vijesti vezanih za ovaj proces.

Regionalni mediji su izvještavali o izborima u Crnoj Gori jasno izdvajajući svoje favorite, a tabloidi i mediji bliski vlastima u Srbiji su pomjerali granice uobičajene zainteresovanosti za događanja u susjednoj zemlji i zašli duboko u zonu nedozvoljenog uticaja na izborni proces u drugoj državi. Privatne televizije koje se emituju i u Crnoj Gori, ali i javni servis RTS, ujedinili su se sa uticajnim tabloidima u kampanji favorizovanja kandidata Andrije Mandića u prvom krugu izbora, i demonizovanja kandidata Đukanovića tokom čitavog procesa. Širenje lažnih vijesti je prepušteno marginalnim desničarskim portalima, koji su bili zaduženi i za propagiranje mržnje i dehumanizaciju Crnogoraca, a ova mržnja i dezinformacije su dalje prelivane i u uticajne medije. Pobjeda nad Đukanovićem je kroz riječi biranih sagovornika predstavljena kao imperativ, pobjeda nad zlim duhovima, a glas za Đukanovića kao glas za otimanje imovine crkve i gušenje ljudskih prava.

Izvještavanje većine crnogorskih medija nije bilo neutralno, iako oni sami najčešće nijesu proizvodili lažne vijesti i dezinformacije u užem smislu. Međutim, pristrasno izvještavanje je u pojedinim glasilima bilo prisutno u mjeri koja se ne može pravdati uređivačkim slobodama, već je u zoni manipulacije i obmanjivanja birača. Dezinformacija o tome da je predstavnik PES Andrej Milović na skupu na Cetinju bio naoružan je sa društvenih mreža, bez provjere i tendenciozno proširena i na pojedinim portalima. U pristrasnim izvještajima u drugom krugu izbora kandidat Milatović je predstavljan kao kandidat popova, kukavičje jaje, a oni koji glasaju za njega označavani su glupima jer ne proziru veliku zavjeru.

Društveni mediji ne samo da su bili najmoćniji kanal za širenje propagande i dezinformacija, već su anonimne lažne objave i tvrdnje postale relevantan izvor za medije, dalje degradirajući novinarsku profesiju.

Najprisutnije dezinformacije bile su usmjerene na diskreditaciju pojedinih učesnika izbornog procesa, ili na pokušaje uticaja na volju birača kroz objave lažnih istraživanja javnog mnjenja. Pored prakse pripisivanja izmišljenih istraživanja renomiranim agencijama i organizacijama, zabilježen je i primjer potpune fikcije - nepostojeća agencija koja se bavi samo izborima u Crnoj Gori.

Zaštita biračkog prava

U Crnoj Gori nije u potpunosti zagantovana efikasna pravna zaštita biračkog prava i izbornog procesa, a novi sastav Ustavnog suda ne samo da nije napravio pomake u odnosu na ranije prakse, već su neki aspekti procesa dodatno unazađeni.

Ustavni sud je odabrao da ignoriše kratke zakonske rokove u postupku odlučivanja o povredi prava u toku izbora, i na taj način ostavio proces predsjedničkih izbora bez pravnog lijeka. Crnogorska javnost i dalje nema informaciju o tome šta se desilo s 11 izbornih žalbi koje je Ustavni sud primio do prvog kruga izbora, među kojima su i žalbe na utvrđivanje kandidature Mila Đukanovića i žalbe povodom provjere podataka kandidata Spajića i Mandića.

Postupak odlučivanja o izbornim žalbama je kratak, zbog principa na kome počivaju razvijeni pravni sistemi, da je zakašnjela pravda - uskraćena pravda. Eventualno odlučivanje Ustavnog suda o žalbama koje se odnose na proces kandidovanja nakon okončanih izbora nema više nikakvog smisla.

Postupanje Ustavnog suda po izbornim žalbama nije bilo transparentno ni u ovom izbornom procesu. Građani nijesu mogli čuti da li su pristigle žalbe dopuštene, imaju li činjenično i pravno uporište, kao ni razloge i obrazloženja zašto se po njima ne postupa.

Kvalitet sprovođenja procedure u toku izbornog dana

I u prvom i u drugom krugu izbora, izborni dan je protekao mirno, a naši posmatrači su zabilježili manje nepravilnosti.

Državna izborna komisija je korektno organizovala tehničke aspekte procesa, što rezultiralo tim da je je procedura na biračkim mjestima uglavnom sprovedena bez poteškoća.

U drugom krugu izbora oko 2,4% biračkih mjesta iz našeg uzorka zabilježili smo da svi članovi stalnog sastava biračkog odbora nijesu bili prisutni u dužim

vremenskim intervalima na biračkim mjestima. To je bolje nego u prvom krugu, kada smo ovo zabilježili na 4% biračkih mjesta. Podsjećamo da je zakonom predviđeno da dok je biračko mjesto otvoreno i traje glasanje, na biračkom mjestu moraju biti prisutni svi članovi biračkog odbora ili njihovi zamjenici.

Najrelevantnije zabilježene nepravilnosti odnose se na slučajeve odobravanja zahtjeva za glasanje putem pisma, a da oni prethodno nijesu bili potpisani od strane birača, što je suprotno zakonu.

Najčešće zabilježene nepravilnosti odnose se na povrede tajnosti glasanja, i to posebno kroz fotografisanje glasačkih listića, koje su nam u oba kruga izbora prijavljivali naši posmatrači, ali i građani na društvenim mrežama. Na biračkim mjestima na kojima su bili naši posmatrači, birački odbori su najčešće reagovali pravilno i ove listiće poništavali u skladu sa zakonom.

Rezultati

Naša organizacija je u oba kruga izbora sprovodila paralelno prebrojavanje glasova na osnovu reprezentativnog uzorka. Četrdeset minuta nakon zatvaranja biračkih mjesta uzorci su bili dovoljno popunjeni da su na pružali pouzdanu sliku rezultata izbora. Finalni rezultat na uzorku tek se neznatno razlikovao od zvaničnih rezultata izbora.

Na ovaj način ispunili smo svoju društvenu ulogu, da u momentu kad izborna administracija nije u stanju da brzo prebroji glasove na izborima, da mi to uradimo u rekordnom roku i na taj način spriječimo eventualno preuranjeno proglašavanje pobjede od pojedinih kandidata.

